Oğuz Kağan Destanı

Hazırlayan
Prof. Dr. Necati Demir

ÖTÜKEN

Prof. Dr. Necati DEMİR: 20 Nisan 1964'te Ordu'ya bağlı Ulubey ilçesinin Kumanlar köyünde doğdu. Kumanlar İlkokulu (1974), Ordu Fatih Ortaokulu (1977), Ordu Fatih Lisesi (1980) ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunudur. Yüksek lisansını Cumhuriyet Üniversitesi'nde (1992), doktorasını Selçuk Üniversitesi'nde (1996) tamamladı. Gaziantep Sarılsalkım Ortaokulu'nda Türkçe Öğretmeni (1987-1990), Sivas Cumhuriyet Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Cumhuriyet Üniversitesi'nde Türk Dili Okutmanı olarak çalıştı. 13 Haziran 1996'da Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'ne Yardımcı Doçent olarak atandı. 30 Kasım 2000'de Doçent, 9 Şubat 2006'da Profesör oldu. Seksene yakın kitabı, yüzden fazla makalesi bulunmaktadır. Bu kitaplarından dört tanesi Harvard Üniversitesi'nde, yirmi üç tanesi Almanya'da, bir tanesi Avusturya'da bir tanesi de Danimarka'da yayımlanmıştır. 1996-2010 yılları arasında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orataoğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü'nde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak görev yaptı. 2010 yılında Gazi Üniversitesi'ne atandı. Hâlen Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Bu çalışmamı;
Oğuz Kağan'dan sonraki Oğuz Kağan
Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün aziz ve temiz ruhuna;

Ayrıca;
Hazret-i Peygamberi, Oğuz Kağan'ı,
Dede Korkut'u ve Babam Mehmet Demir'i
her gün anma aşkı ile isimlerini verdiğim
sevgili oğullarım
Mehmet Ozan ve Muhammed Oğuzhan'a
ithaf ediyorum.

İçindekiler

Ön Söz 13
Giriş 17

Birinci Bölüm

Hazret-i Âdem 31
Âdem oğlu Şeys 32
Şeys oğlu Anuş 33
Anuş oğlu Kinan 33
Kinan oğlu Mihail 33
Mihail oğlu Berd 34
Berd oğlu İdris 34
İdris oğlu Matuşaleh 35
Matuşaleh oğlu Leymek 35

İkinci Bölüm

Hazret-i Nuh 36
Leymek oğlu Nuh Peygamber 36

Üçüncü Bölüm

Nuh Oğlu Yafes / Olcay Han 44
Yafes Oğlu Türk 46
Yafes Oğlu Ham 51
Yafes Oğlu Sam 52

Dördüncü Bölüm

Yafes Oğlu Türk Han 53
Türk oğlu Tütek 53
Tütek oğlu Amılca 54
Amılca oğlu Dip Bakuy 54
Dip Bakuy Han oğlu Keyük Han 54
Keyük Han Oğulları Moğol ve Tatar 55
Kara Han 56

Beşinci Bölüm

Oğuz Han / Oğuz Kağan 57
Oğuz Han'ın Dünyaya Gelişi 57
Oğuz Kağan'ın Ad Alışı 58
Oğuz Kağan'ın Çocukluğu 60
Oğuz Kağan'ın Yiğit Olması ve Evlenmesi 61
Oğuz Kağan'ın Babasına, Amcalarına, Akrabalarına Karşı Savaşı ve Onları Yenmesi 65
Oğuz Han'ın Kağan Olması 66
Oğuz Kağan'ın Tekrar Evlenmesi 69
Oğuz Kağan'ın Dünya Hâkimiyeti İçin Sefere Çıkması ve Yakın ve Uzak Ülkelere Elçiler Göndermesi 70
Oğuz Kağan'ın Hindistan Seferi 75
Oğuz Kağan'ın Çin ve Maçin Seferi 77
Oğuz Kağan'ın Ortağ ve Alatağ Seferi 77
Oğuz Kağan'ın Hıtay, Çürçet ve Tatkut Seferi 78
Oğuz Kağan'ın Derbent Ülkesine Seferi 85
Oğuz Kağan'ın Şirvan ve Şamahı'ya Elçiler Göndermesi 89
Oğuz Kağan'ın Arran ve Mugan Tarafına Seferi 90
Oğuz Kağan'ın Gürcistan Seferi 93
Oğuz Kağan'ın Kürk ve Başkurdistan'a Seferi 95
Oğuz Kağan'ın Karanlık Ülkesine Seferi ve O Yerin Durumu Karanlık Ülke 98
Oğuz Kağan'ın Ordu Toplayıp Buhara ve Semerkand'a Sefer Düzenlemesi 99
Oğuz Kağan'ın İran, Şam ve Mısır Ülkeleri Üzerine Sefer Düzenlemesi İran Seferi 101
Oğuz Kağan'ın Diyarbakır ve Şam'a Seferi Diyarbakır Seferi 106
Şam Seferi 107
Oğuz Kağan'ın Oğullarının Roma Seferi 108
Oğuz Kağan'ın Oğullarını Ordusu ile Rum ve Firenk Tarafına Göndermesi 111
Oğuz Kağan'ın Rum'a Giden Oğullarının Savaşması, Onların Rum Ordusuyla (Karşılaşmalarının) Şekli ve Ayrıntıları 114
Oğuz Kağan'ın Bütün Ordusuyla Dimeşk'e Hareketi 117
Oğuz Kağan'ın Mısır Seferi 119
Oğuz Kağan'ın Bağdat, Basra, Huzistan, İsfehan Seferi 121
Oğuz Kağan'ın Oğullarını Fars ve Kirman Tarafına Göndermesi 123
Oğuz Kağan'ın Irak Tarafına Elçiler Göndermesi 124
Oğuz Kağan'ın Mazenderan'a Gitmesi, Savaşıp Mazenderan,

Gürgân, Dihistan, Horasan ve Kuhistan'ı Alması 126
Oğuz Kağan'ın Yurduna Dönmesi ve Son Seneleri 127
Oğuz Kağan'ın Yurduna Gelip Şölen Düzenlemesi ve Ziyafet Vermesi 130
Oğuz Kağan'ın Vefatı 134
Oğuz Han'ın Oğulları Kün Han, Ay Han ve Yıldız Han 134
Oğuz Kağan'ın Oğulları ve Torunları 136
Oğuz Kağan Neslinin Payı ve Yerinin Belli Olması 140
On İki Yüzlük ve Yirmi Dört Oymağın Manası 142

Altıncı Bölüm

Oğuz Han'ın Yirmi Dört Asıl Torunlarının Adı, Sıfatı, Kuşları ve Damgaları 144

Yedinci Bölüm

Oğuz Han İlinin ve Halkının Sözleşmesi 150

Sekizinci Bölüm

Oğuz Kağan'dan Sonra Türk Dünyası 152
Yıldız Han'ın Hakanlığı 152
Kün Han'ın Büyük oğlu Kayı Han'ın Han Olması 153
Dip Bakuy'un Han Olması ve Hanlığı 153
Dip Bakuy Han oğlu Kuzu Yavı'nın Hakanığı 155
Sahip-Kıran Avşar Han 156
Kün Han Oğlu Kayı Han Evladının Beyanı ve Kuzu Yavı Han'ı Hükûmetinin Beyanı 162
Oğuz Kağan İlinin Yurtları, Yaşadıkları Yurtlarda Kaç Yıl ve Ne Şekilde Oturdukları ve Türkmen Diye Nasıl Ad Verildiğinin Anlatılması 165
Oğuz İlinin Yurtları 166
İnal Yavı'nın Han Olması 169
İnal Yavı oğlu Duylı Kayı 169
Duylı Kayı'nın Kardeşi İrki'nin Bey Şah Olması ve Oğlu Tuman'ın Dünyaya Gelmesi 170
Tuman'ın Oğlu Olması, Oğluna Yavlı Diye Ad Verilmesi ve Yiğit Olduktan Sonra Kanlı Yavlı Diye Adın Değiştirilmesi 179
Tuman'ın Han Olması 180
Kanlı Yavlı'nın Han Olması 183
Mur Yavı'nın Han Olması 183

Kara Han oğlu Buğra'nın Han Olması 186
Buğra Han'ın Oğlu Kuzu Tekin'in Hanlığı 192
Kuzu Tekin Oğlu Arslan'ın Han Olması 193

Buğra Han'ın Büyük Oğlu İl Tekin ve Onun Oğlu Osman Han'ın Han Olması 198
İl Tekin'in Oğlu İsli'nin Han Olması 198
İsli Oğlu Şıban'ın (Şeyban) Han Olması 199
Şıban Oğlu Buran'ın Han Olması 199
Ali'nin Han Olması 199
Togurmış Oğlu Tuğrul'un Han Olması 206
Togurmış Oğlu Arslan'ın Han Olması 206
Arslan'ın oğlu Asılzad Han Olması 206
Asılzad Oğlu Arslan Bey'in Han Olması 207
Arslan Bey'in Oğlu Kükem Bakuy'un Han Olması 207
Arslan Oğlu Serenek'in ve Evlatlarının Han Olması 208
Selçuk Bay'ın Han Olması 209
Salur Öğürcük Alpın Atalarının, Küçük Kardeşlerinin ve Oğullarının Tarihi 211
Salur Örgüncük Alp 212
Türkmenleşip Türkmen'e Katılan Boylar Canı Big Han ve Eski Halkının Durumu 221
Hızır İlinin Durumu 221
Ali İlinin Durumu 223
İgbik / İgbek / İglik İlinin Durumu 223
Kaşga Çora İlinin Durumu 224
Deveci Halkınn Durumu 224
Alankuva İlinin Durumu 226
Rum'a Padişah Olan Sultanlar 235
Oğuz İlinde Beylik Yapan Kızlar / Bayanlar 246

Özel Adlar Dizini 248

Ön Söz

Oğuz Kağan Destanı diğer adıyla Oğuz-name, gerçek "Türk Kimliği" kitabıdır. Günümüz yazarlarının bin bir kaynağa başvurarak yazdığı bu tür çalışmalardan önce Oğuz-name, binlerce yıldan beri toparlana toparlana ve süzüle süzle gelmiş; çeşitli yazarların katkısı ile olgunlaşmıştır. Eser tam anlamıyla bir Türk tarihi, Türk dili, Türk edebiyatı, Türk kültürü, Türk sosyolojisi, Türk siyasî tarihi, Türk hukuk tarihi, … kitabıdır.

Oğuz Kağan Destanı bir başka söyleyişle Oğuz-name, Türklerin kökeni açısından en önemli kaynaklardan biri olma özelliğini taşımaktadır. Hazret-i Nuh'tan itibaren 17. yüzyıla kadar olan Türk tarihi, eserde rivayete dayalı olarak anlatılmaktadır. Eser, Türk–Moğol tarih birliğinden itibaren Türk tarihini gözler önüne sermekte ve Oğuz–Kıpçak, Oğuz–Karluk, Oğuz–diğer Türk kavimleri ilişkisi rivayete dayalı olarak anlatılmaktadır.

Oğuz Kağan Destanı, güneşin doğduğu yerden güneşin battığı yere kadar bütün dünyanın Oğuz Kağan tarafından fethinin kitabıdır. Oğuz Kağan ata yurdu olan Issık Göl çevresinden ordusu ile birlikte hareket ederek bütün dünya üzerine seferler düzenler. Bütün Asya'yı, Avrupa'yı ve Afrika'nın kuzeyini Oğuz ülkesi haline getirir. Bu arada Anadolu'ya da sefer düzenler. Diyarbakır'dan Anadolu topraklarına girer. Daha sonra Batak Şehir adıyla da bilinen ve üç yüz altı kapısı bulunan Antakya'ya gelir. Oğuz

Han bu şehri alır. Burada bir altın taht yapar, yani bu şehri geçici başkent ilan eder. Yanında olan doksan bin askerin hepsini, kadın ve çocuklarıyla birlikte götürüp bu şehre yerleştirir. Anadolu'nun tamamını buradan hareket ederek fetheder.

Oğuz Kağan Destanı, Türk edebiyatının en önemli destanlarından birisidir. Türk destanları ve destan edebiyatı bakımından en önde gelen eserlerdendir. Türk edebiyatının diğer en önemli eserlerinden olan Dede Korkut Destanı da dâhil olmak üzere pek çok eserin kaynağı Oğuz-name'dir.

Günümüzde bile Türk toplumunu yaşadığı ve uyguladığı pek çok gelenek ve göreneklerimizin kaynağı Oğuz Kağan Destanı içerisinde yer almaktadır.

Oğuz Kağan Destanı bir başka söyleyişle Oğuz-name, Türk tarihi ve kültürü bakımından çok önemli olmasına rağmen Türk toplumu içerisinde layık olduğu yeri almış değildir. Kesinlikle yeteri kadar okunmuş bir eser değildir.

Oğuz-name, diğer adı ile Oğuz Kağan Destanı üzerine çok önemli bilim adamları, hiç tartışmasız, ciddi çalışmalar yapmıştır. Ancak bütün nüshalarının değerlendirildiği ve ortaya koyulduğu, tam bir metin biçimi ile yayımlanmış değildi. Bu çalışmada pek çok nüsha birleştirilmiş ve tam bir metin elde edilmeye çalışılmıştır.

Biz bütün bu durumları dikkate alarak herkesin okuyabileceği ve kolay anlayabileceği bir eser hazırlamaya çalıştık.

Bu çalışmanın hazırlanmasında Oğuz-name'nin Kazan nüshası esas alınmıştır. Diğer nüshalardan da yararlanılmıştır. Yani bu eser, ona yakın elyazmasına dayalı olarak oluşturulmuştur. Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lügâti't-Türk*, Reşidüdin'in *Camiü't-Tevârih*, Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, *Oğuz-name* (Uygur Harfli Paris Nüshası), Ebulgazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Terakime ve Şecere-i Türk* adlı eserleri bunlardan başlıcalarıdır.

Bilindiği gibi bu eserlerin bazıları Arapça ve Farsçadır. Arapça ve Farsça olan eserler tarafımızdan çevrilmiştir ya da mevcut çevirilerden yararlanılmıştır. Türkçe el yazması nüshaların bazıları

ise Uygur Türkçesi ve Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Bu eserler tarafımızdan Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eseri ise Eski Türkiye Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Bu çalışma da tarafımızdan yeni yazıya aktarılmıştır.

Bütün bunlarla birikte Zeki Velidî Togan'ın *Oğuz Destanı*, R. M. Şükürova'nın *Oğuzname*, Muharem Ergin'in *Türklerin Soy Kütüğü*, Bang-Rahmeti'nin *Oğuz Kağan Destanı* adlı eserlerinden de yararlanılmıştır.

Oğuz boylarının Anadolu'daki damgaları şaşırtıcı bir şekilde Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*'ta verdiği damgalara benzemektedir. Yani Kaşgarlı Mahmud ve Reşidüddin'in eserlerinde verdiği damgalara Anadolu'da pek rastlanmamıştır. Ancak Anadolu'da şimdiye kadar tespit ettiğimiz damgalar, Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*'ta gösterdiği damgalarla hemen hemen aynıdır. Bu yüzden "Oğuz Damgaları" adı geçen eserden alınmıştır.

Bu çalışmaları yaparken gözden kaçmış ilmî ve teknik hatalarımızın bulunmaması elbette mümkün değildir. İçeriği çok geniş olan eser hakkında eksiklerimiz de kalmış olabilir. Hatalarımızın düzeltilmesi ve eksiklerimizin tamamlanması için konuya daha vakıf olanların ve okuyucularımızın tenkidine muhtaç olduğumuzu belirtir, hatalarımızın iyi niyetimize bağışlanmasını temenni ederiz.

Çalışmanın kitap hâline gelmesi sırasında çalışma arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Özkan Aydoğdu ve Öğr. Gör. Dr. İbrahim Özbakır hiçbir fedakârlıktan kaçınmadı. Kendilerine çok teşekkür ettiğimizi özellikle belirtmek isterim.

Ümitköy-Ankara, 20 Mart 2016

Prof. Dr. Necati DEMİR

Giriş

Türkler, tarih sahnesine çıktıkları günden beri tarih yapan, ancak Köktürk Yazıtları'nı kenarda tutacak olursak yakın zamana kadar, tarih yazma konusunu ciddiye almamış bir millettir. Halk yaşanmış olayları aklında tutar, nesilden nesile rivayet yolu ile nakleder, akılda kaldığı kadarıyla sonraki nesillere ulaştırır. Bu nakillerin bir kısmı sonradan bölük pörçük olarak yazıya geçirilmiş ve destan edebiyatının temelini teşkil etmiştir.

Oğuz-name, insanoğlunun yaratıldığı günden itibaren bütün Türklerin uzak tarihini, atalarını, nesillerini, toplum yapısını, özellikle devlet yapısını, dilini, hukukunu, geleneklerini ve yaşayış tarzını daha çok rivayetlere dayanarak anlatan eserdir. Dolayısıyla *Oğuz-name*, Oğuz Türklerinin kimlik belgesidir. Kendisi ile hesaplaşmasıdır. Eserin girişi dikkate alındığında da bir Dünya Tarihi'dir.

Oğuz Türklerinin destanlarını bir araya toplayan kitaba *Oğuz-name* diğer adı ile *Oğuz Kağan Destanı* denmektedir. *Oğuz-name* diğer adı ile *Oğuz Kağan Destanı*; Türklerin atası ve soyağacını; bütün Oğuz Türklerinin atası Oğuz Kağan'ın doğmasını, çocukluk ve gençlik yıllarını, Kağan olmak için çevresi ile yaptığı mücadeleleri, kağan oluşunu; Moğolis-

tan, Çin, Hindistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kafkaslar, İran, Irak, Suriye, Anadolu, Avrupa'nın bir bölümünü fethetmesini, Oğuzların ve diğer Türk boylarının Oğuzlara bağlı olarak nasıl teşkilatlandıklarını, boylara bölündüklerini; Oğuz Türklerine ait bugün bile varlığını sürdüren pek çok gelenek ve hayat tarzını anlatmaktadır.

Oğuz-name'de *Oğuz, Moğol, Kanglı, Kıpçak, Karluk, Kalaç, Uygur* gibi Türk ve Türklere akraba boy/milletlerin isimlerinin kaynağı efsanevî olarak bizlere sunulmaktadır.

Oğuz Han'ın yaşadığı dönem, çok eski tarihler olduğu için hakkındaki bilgiler çok büyük oranda rivayetlere dayanmaktadır. Bununla birlikte eserde geçen özel isimlerin, özelikle millet ve boy isimlerinin, hâlâ yaşıyor olması, rivayetlere gerçeklik ve zenginlik katmaktadır. Mitolojik unsurlar ise bu önemli konuyu renklendirmesinin yanında Türklerin kozmogonik ve antropogonik dünya görüşlerinin temellerini vermesi bakımından da oldukça dikkat çekicidir.

İnsanın kendisini tanıması, kim olduğunu bilmesi, atalarını öğrenmesi belki de bilgilerin en cazibidir. Asya kıtasında tarih sahnesine çıkan Türklerin ortak bir tarihî geçmişi bulunmaktadır. Buradan hemen hemen dünyanın her tarafına yayılmasına rağmen, doğal olarak, Türklerin ortak bir kültürü de bulunmaktadır. Türk milleti tarih içerisinde geniş coğrafyalara yayılmış olmasına rağmen ortak geçmişini ve ortak kültürünü büyük oranda korumuştur. Dil birliği, tarih birliği, edebiyat, aile yapısı ve müzik, bunlardan yalnızca bazılarıdır.

Oğuz Kağan/Han ve Oğuz Han'dan türediğine inanılan Oğuzlar, Türk tarihinde önemli yer tutmaktadır. Bu yüzden Türk Dünyası'nın muhtelif coğrafyalarında pek çok *Oğuz-name* ve Oğuz-name içerikli eserler yazılmıştır.

Hiç bir eser Türk Dünyası'nı, Türk'e akraba olan toplumların dünyasını, Türk'ün dostunun ve düşmanının

dünyasını *Oğuz-name* kadar kucaklayamamıştır. Daha başka bir ifade ile Bütün Türk Dünyası, Türk'e akraba olan toplumlar, Türkün dostu ve düşmanı kendilerini bu eserde bulabilirler. Hiçbir eser belki de dünya tarihi açısından bu kadar kucaklayıcı değildir.

Oğuz-name'nin, Türkler ve Türk soylu milletler tarafından yüzyıllarca hatta binlerce yıldır anlatıldığını söylemek mümkündür. 1246 senesinde Moğolistan'da bulunan rahip *Jan Plano Karpini*, galiba Oğuz Han'ın kuzeydeki "İt Barak"lara ait seferi hakkında *Oğuz-name*'deki menkıbeyi duymuş ve Tatarlar'ın en kuzeyde bulunan it başlı ve sığır ayaklı bir kavim üzerine sefer ettiklerinden bahsetmiştir. Başkurtlar arasında "İtbaş sığır ayak kıssası meşhurdur.[1]

Fuad Köprülü'nün naklettiğine göre Moğollar Azerbaycan'ı işgal ettikleri zamanlarda Abdülhak bin Süleymanü'l-Azerbaycanî, Moğol kamlarının ağzından *Oğuz Destanı*'nın bazı menkıbelerini duyup yazıya geçirmiştir.[2]

Fuat Köprülü "*Bütün Türk Edebiyatı terazinin bir gözüne, Dede Korkut diğer gözüne konsa Dede Korkut ağır basar*" sözünü *Oğuz-name* için söylese belki daha isabetli olurdu. Zira *Dede Korkut* öyle anlaşılmaktadır ki *Oğuz-name*'nin bir şerhi, bir başka yazılmış biçmidir. Fakat asıl suyun gözünde duran, *Dede Korkut* ve onlarca eserin kaynağının *Oğuz-name* olduğu bir gerçektir.

Oğuz-name'yi önemli kılan unsurlardan birisi de içerisinde bulunan Oğuz boyları damgalarıdır. Öyle anlaşılmaktadır ki Türkler, tarih boyunca damgalarını, kendilerini tanıtan "kimlik kartı" olarak kabul etmişlerdir. Bu damgalar, tarih boyunca boyları temsil etmiştir.

Damgalar; öncelikle, sahibi belli olsun diye otlak ve tarlalarındaki taşlara kazınır. Oturanı belli olsun diye çadırlarının veya evlerinin kapısına nakşedilir. Kime ait ol-

---

[1] M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1986, s. 54.

[2] Köprülü, age, s. 54.

duğu anlaşılsın diye hayvanların sağ veya sol bacağının üstü ile alınlarına vurulur. Hangi aileden olduğu anlaşılsın diye başa konulan şapkaya veya bereye işlenir. Kemençe, bağlama, kaval, tulum, davul, zurna gibi müzik aletlerinin üzerinde bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca tarım yapılan araç ve gereçlere, ev eşyalarına, kap–kacaklara, süt ve yoğurt kaplarına, kilim ve halılara, at takımlarına, dokuma tezgâhlarına da damga vurulmaktadır. Hayır sahibini bildirmek için çeşme, cami, köprü gibi hayır için inşa edilen eserlere vurulur.

Türk insanı bu damgaların hayvanların sağlığını koruyacağına, işlerde kolaylık ve uğur getireceğine inanmaktadır. Damgaların nazarı, hastalıkları, eve gelecek zararları önlediğine de inanılmaktadır. Türklerde damgaların önemi ve tarihi alt yapısı ile ilgili çok sayıda bilim adamı emek harcamıştır. Ancak bu konu hâlâ tam anlamıyla çözülüp ortaya konulabilmiş değildir.

Damgalar; kâğıdın bulunmasından önce kaya, deri, metal maddeler üzerlerine işlenmiştir. Kâğıt kullanılmaya başladıktan sonra kâğıt, deri, metal maddeler ve kayaların üzerine işlenmeye devam edilmiştir.

Kuzey grubu Türklerine ait damgalarının toplu olarak bulunduğu yer, Kazakistan'ın Almatı şehrine 60 km uzaklıkta bulunan Tamgalısay'dır. Burada kaya üzerine nakşedilmiş onlarca damga açıklanmayı beklemektedir.

Oğuz Türklerinin damgaları toplu olarak pek çok eserde bulunmaktadır. Bunlara, Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lügâti't-Türk*[3], Reşidüddin'in *Camiü't-Tevârih* ve Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eserlerini örnek olarak verebiliriz.

---

[3] Özkan Aydoğdu, "Divanü Lügati't-Türk'te Geçen Türk Boyları ve Boylara Ait Dil Özellikleri", *Zeitschrift Für die Welt der Turken / Journal of World of Turks*, Nisan 2009, S. 1, s. 55-82.

XIV. yüzyılda Yazıcıoğlu Ali tarafından Türkçe olarak kaleme alınan *Selçuk-name*, diğer adlarıyla *Tevârih-i Âl-i Selçuk* ve *Oğuz-name* adlı eser, Selçuklu Devleti ile Oğuz Türklerinin en önemli kaynaklarından biri durumundadır. Selçukluların Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Irak, Suriye, Ermenistan ve Türkiye'deki faaliyetlerini konu edinmektedir. *Selçuk-name*, diğer adlarıyla *Tevârih-i Âl-i Selçuk* ve *Oğuz-name*, Oğuzların ortak kitabıdır. Yani Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Irak, Suriye, Türkiye ve Balkan Türklüğünün hem kültür hem de Türk dili açısından ortak eseridir.

Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eseri; öncelikle İslâmiyet öncesi Türk kavimleri, Moğol kavimleri ve Türklerin bir kolu olan Oğuzların dip tarihini içermektedir. Ayrıca Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Dönemi tarihidir. Eseri beş bölüm hâlinde ele alabiliriz. Birinci bölümde Türk ve Moğol boylarının şeceresi ve tarihi ile Türklerin bir kolu olan Oğuzların dip tarihi ele alınmıştır. Oğuz boylarının adının kaynağı, damgaları, ongunları birinci bölümde verilmiştir. Eserde Oğuz damgalarının altın mürekkeple yazıldığını özellikle belirtmekte fayda vardır. Eserin İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nde (Revan nu. 1390-1391) iki ve Paris Bibliotheqe Nationale'de bir olmak üzere üç önemli nüshası bulunmaktadır.

Oğuz boylarının Anadolu'da şimdiye kadar tespit edebildiğimiz damgaları, Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*'ta gösterdiği damgalarla hemen hemen aynıdır. Oysa Kaşgarlı Mahmud[4] ve Reşidüddin'in eserlerinde verdiği damgalara Anadolu'da pek rastlanmamıştır. Bu damgalar, çok çeşitli yerlerde, çok çeşitli biçimlerde kullanılmaktadır. İlk dikkati çeken, arazi veya otlağın sahiplenildiğini gösterecek şekillerde kullanılmış olmalarıdır.

---

[4] Özkan Aydoğdu, *a.g.m.*, s. 55-82.